

HÂRİS b. ABDÜKÜLÂL

(الحارث بن عبدكلال)

el-Hâris b. Abdükülâl
b. Nasr el-HimyerîYemen'de
İslâmiyet'i kabul eden
ilk Himyer meliklerinden.

Yemen'in güneyinde Cened şehri ve civarında yaşayan Himyerîler, Habeş ve Sâsânî hâkimiyetiyle birlikte küçük beyliklere bölünmüştü. Hâris b. Abdükülâl de İslâmiyet'in ortaya çıkışı sırasında Himyer meliklerinden biriydi. Hz. Peygamber'in Himyer meliklerini İslâm'a ne zaman davet ettiği kesin olarak bilinmemekle birlikte diğer komşu hükümdarları davetiyle aynı zamana (7/628) rastladığı tahmin edilmektedir. Bazı kaynaklarda, Resûl-i Ekrem'in Hâris b. Abdükülâl'e Ayyaş b. Ebû Rebîa el-Mahzûmî ile (İbn Abdürabbih, II, 50) Muhâcir b. Ebû Ümeyye'yi (İbn Hacer, I, 283) elçi olarak gönderdiği zikredilmekteyse de bunun doğru olmadığını ileri sürenler de bulunmaktadır (Fayda, s. 100; Abdurrahman Abdülvâhid eş-Şücâ', s. 134).

Hâris b. Abdükülâl, kardeşleri Nuaym, Şürahbîl (Şüreyh), Nu'mân, Meâfir ve Hemdân ile diğer bazı Himyer melikleri müslüman olduklarını bildirmek üzere Hz. Peygamber'e Mâlik b. Mürâre er-Ruhâvî ile bir mektup gönderdiler. Mâlik, Resûlullah'a Tebûk Seferi'nden Medine'ye dönüşünde ramazan ayında (Kasım 630) geldi; Hz. Peygamber Bilâl-i Habeşî'ye elçiyi misafir edip ağırlamasını emretti.

Bazı kaynaklarda Hâris b. Abdükülâl'in bizzat Resûl-i Ekrem'in huzuruna gidecek müslüman olduğu ifade edilmişse de (İbn Hacer, I, 283; Hasan Süleyman Mahmûd, s. 52) Resûlullah'ın söz konusu meliklere yazdığı mektuptaki ifadelerden bunun doğru olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Hz. Peygamber'i görmediği için Hâris sahâbî unvanını alamamıştır.

Hz. Peygamber, Himyer meliklerinin İslâmiyet'i kabul etmesine sevindi ve onlara Mâlik b. Mürâre ve Muâz b. Cebel ile bir mektup gönderdi. Bu mektupta Allah'a ve Resulü'ne itaat etmelerini, namaz kılmalarını, ganimet mallarının beşte birini Allah ve Resulü'nün hakkı olarak vermelerini, müslümanlardan zekât, yahudi ile hristiyanlardan cizye almalarını ve elçilerine iyi davranmalarını istiyordu. Kaynaklarda ayrıca Abdullah b. Zeyd, Mâlik b. Ubâde ve Ukbe b. Nemîr gibi sa-

hâbîlerin Hz. Peygamber tarafından Himyer meliklerine elçi olarak gönderildiği kaydedilmekte ve Resûl-i Ekrem'in Amr b. Hazm ile Himyer meliklerine zekât ve diyetlerle ilgili ikinci bir tâlimatnâme daha yolladığı (İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, I, 404) belirtilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdurrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef*, IV, 136; İbn Hişâm, *es-Sîre* (Zekkâr), II, 1009-1011; Ebû Ubeyd, *el-Emvâl* (nşr. Muhammed Amâre), Beyrut 1409/1989, s. 82, 92, 101; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 356; V, 530-531; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 120-122; İbn Abdürabbih, *el-İkdû'l-ferîd*, II, 50; Süheylî, *er-Ravzû'l-ünûf*, VII, 413-415; İbnü'l-Cevzî, *el-Vefâ*, II, 742-743; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, I, 404; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 290; İbn Kesir, *es-Sîre*, IV, 145-147; İbn Hudeyde, *el-Mişbâhu'l-mudî* (nşr. Muhammed Azîmüddin), Beyrut 1405/1985, II, 263; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 283; Muhammed Hamîdullah, *el-Veşâ'iku's-siyâsiyye*, Beyrut 1403/1983, s. 218-226; a.mlf., *İslâm Peygamberi* (Tuğ), I, 679-680; a.mlf., "A Letter of the Prophet in the Musned-Script Addressed to the Yemenite Chieftains", *HI*, V (1982), s. 3-20; Ahmed Hüseyin Şerefüddin, *Târîhu'l-Yemeni's-sekâfî*, Kahire 1387/1967, IV, 11; Hasan Süleyman Mahmûd, *Târîhu'l-Yemeni's-siyâsî fi'l-aşri'l-İslâmî*, Bağdad 1969, s. 52; Muhammed b. Ali el-Ekvâ, *el-Veşâ'iku's-siyâsiyyetü'l-Yemeniyye*, Bağdad 1396/1976, s. 107-110; Mustafa Fayda, *İslâmiyetin Güney Arabistan'a Yayılışı*, Ankara 1982, s. 90-93, 97-98, 100; Abdurrahman Abdülvâhid eş-Şücâ', *el-Yemen fi şadri'l-İslâm*, Dimaşk 1408/1987, s. 128-134.

HÜSEYİN ALGÜL

HÂRİS b. ABDÜLMUTTALİB

(الحارث بن عبدالمطلب)

el-Hâris b. Abdilmuttalib b. Hâşim
b. Abdimenâf b. Kusayy
(ö. 570'ten sonra)Abdilmuttalib'in büyük oğlu
ve Hz. Muhammed'in amcası.

Annesi, Âmir b. Sa'saa kabilesinden Safiyye bint Cündeb'dir. Hâris'in nesli, Benî Hâşim'in Hârisiyyûn diye bilinen kalabalık bir kolunu teşkil eder. Babası Abdilmuttalib onun adına izâfeten Ebû'l-Hâris künyesiyle anılır. Abdilmuttalib Zemzem Kuyusu'nu kazarken diğer oğulları henüz dünyaya gelmediğinden yanında sadece oğlu Hâris vardı. Hâris bu dönemde babasının en büyük destekçisi olarak görülmektedir. Belâzürî (*Ensâb*, I, 79), onun Abdilmuttalib'in oğlu Abdullah'ı kurban etmek istediği yılda öldüğünü kaydediyorsa da Abdullah'ın vefat ettiği sırada Hâris'in hayatta bulunduğuna dair kuvvetli rivayetler mevcuttur. İbn Sa'd (*et-Tabakât*, I, 99), Taberî (*Târîh*, II, 246) ve Zehebî'nin (*Târîhu'l-İslâm*, s. 50) ver-

dikleri bilgiye göre Abdullah b. Abdilmuttalib bir Kureys kervanı ile Suriye'ye yaptığı bir ticarî seyahatten dönerken Medine'de hastalandı ve orada kaldı. Bu haber Abdilmuttalib'e ulaşınca oğlu Hâris'i durumu öğrenmesi için Medine'ye gönderdi. Ancak Hâris Medine'ye ulaştığında Abdullah vefat etmiş ve defnedilmişti. Buna göre Hâris, Belâzürî'nin verdiği tarihten daha sonraki bir tarihte Abdullah'ın vefatından (570) sonra, Abdilmuttalib'in vefatından (577) önce ölmüş olmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Hişâm, *es-Sîre*², I, 146; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 83, 92-93, 99; IV, 48; Zübeyrî, *Nesebü Kureys*, s. 18, 85-87; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 118, 126; Belâzürî, *Ensâb*, I, 78, 79, 90; Ya'kûbî, *Târîh*, I, 246; II, 11, 27; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 246, 251; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 15, 70-71; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 12-13; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm: es-Siretü'n-nebeviyye*, s. 50; F. Wüstenfeld, *Genealogische Tabellen der Arabischen Stämme und Familien*, Göttingen 1852, s. 10; Köksal, *İslâm Tarihi* (Mekke), s. 39-40.

İBRAHİM SARIÇAM

HÂRİS b. ABDÜLUZZÂ

(الحارث بن عبدالعزيز)

Ebû Züeyb el-Hâris
b. Abdüluzzâ b. Rifâa es-Sa'dî

Hz. Peygamber'in sütbabası.

Hevâzin kabilesinin Benî Sa'd b. Bekir kolundan olup künyesinin Ebû Kebşe olduğu da rivayet edilmektedir (bk. EBÜ KEBŞE). Karısı Halîme, sütanneliği yapacağı bir çocuk bulmak üzere Mekke'ye geldiğinde yanında Hâris de vardı. Halîme, yetim olduğu için diğer kadınların almak istemediği Hz. Muhammed'i alıp almama hususunda kocasının fikrini sorduğu zaman onun, Muhammed'in alınmasını uygun gördüğünü ve belki bu vesile ile Allah'ın kendilerine hayır ve bereket vereceğini ümit ettiğini söylediği kaynaklarda ifade edilir. Yine bazı kaynaklarda belirtildiğine göre o gece Hâris, zayıf ve yaşlı develerinin her zamankinin aksine bol süt verdiğini görerek sevinmiştir (İbn Hacer, I, 282 vd.).

Hâris ve Halîme, Hz. Muhammed'i alıp yurtlarına döndükten kısa bir müddet sonra evlerinde bereketin arttığını gördüler. Bunun Hz. Muhammed sebebiyle olduğunu farkederek Hâris, "şakk-ı sadr" hadisesi üzerine Hz. Muhammed'in başına bir hal gelmesinden endişe duyarak ailesine teslim edilmesinin uygun olacağını düşündü (bk. ŞAKK-ı SADR). Çocuk-

ları Abdullah, Üneyse ve Şeymâ diye tanınan Huzâfe (Cüdâme) Resûl-i Ekrem'in sütkardeşleridir.

Hâris'in İslâm'a girişine dair farklı görüşler varsa da yaygın kanaate göre bir gün Mekke'ye geldiğinde Kureys müşrikleri kendisine, Hz. Peygamber'in insanların öldükten sonra tekrar diriltileceğinden, âsilerin ceza, itaatkârların mükâfat göreceğinden bahsettiğini ve insanlar arasında tefrikaya sebebiyet verdiğini söyleyerek şikâyetle bulundular. Bunun üzerine Hâris Resûl-i Ekrem'e hakkındaki iddiaların doğru olup olmadığını sordu; Resûl-i Ekrem de ona duyduklarının doğru olduğunu söyledi. Hâris bunun üzerine müslüman oldu (İbnü'l-Esir, I, 404; İbn Hacer, I, 282-283).

Bazı kaynaklarda bu hadise, Resûl-i Ekrem'in adı belirtilmeyen bir sütkardeşiyle ilgili olarak zikredilmekte ve Hâris'in Resûlullah'ın vefatından sonra müslüman olduğu kaydedilmektedir (İbn Sa'd, I, 113). Ayrıca Hz. Peygamber'in yanına gelen sütbabası, sütannesi ve sütkardeşlerini ağırladığı rivayet edilmiştir (Ebû Dâvûd, "Edeb", 119).

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Dâvûd, "Edeb", 119; İbn İshak, *es-Sire*, s. 25-26, 218; İbn Hişâm, *es-Sire* (Zekkâr), I, 110-112; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 110-113; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 157; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 404; İbn Seyyidunnâs, *Üyûnû'l-eşer* (nşr. M. el-İd el-Hatrâvî - Muhyiddin Müstû), Medine-Beyrut 1413/1992, I, 92; İbn Kesir, *el-Bidâye*, II, 273-277; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 282-283; Zirikî, *el-A'âm* (Fethullah), II, 156.

HÜSEYİN ALGÜL

HÂRİS b. CEBELE

(الحارث بن جبلة)

Suriye'de hüküm süren
Gassânîler'in en önemli emiri
(529-569)

(bk. GASSÂNÎLER).

HÂRİS b. EBÜ DIRÂR

(الحارث بن أبي ضار)

Ebû Mâlik el-Hâris
b. Ebî Dirâr b. Habîb el-Huzâî

H. Peygamber'in hanımlarından
Cüveyriye'nin babası, sahâbî.

Huzâa kabilesinin Benî Mustalik kolunun reisi olduğu için Mustaliki nisbesiyle de anılır. Muhtemelen bazı kaynaklarda adının Hâris b. Dirâr el-Huzâî şeklinde kaydedilmesi sebebiyle (*Müsned*, IV, 279)

İbnü'l-Esir bu adı taşıyan iki sahâbiden söz etmiş (*Üsdü'l-gâbe*, I, 399-400), fakat İbn Hacer el-Askalânî her iki ismin de aynı kişiye ait olduğunu belirtmiştir. Hâris, Mustalikoğulları ile müslümanlar arasında, 5. yılın Şâban ayında (Ocak 627) Hendek Gazvesi'nden kısa bir süre önce meydana gelen Müreysi' Gazvesi'nin gerçekleşmesinde kabile reisi olarak önemli rol oynadı. Bu savaşta Mustalikoğulları yenilip müslümanlara esir düştü. Hâris'in kızı Cüveyriye ile bir rivayete göre oğlu Abdullah da esirler arasında bulunuyordu. Hâris, fide karşılığında kızını kurtarmak üzere Medine'ye götürmekte olduğu develerinden ikisini feda etmeye gönüllü razı olmadığı için onları Akik vadisinde bir yere saklayıp geri kalanları Hz. Peygamber'e götürdü. Resûl-i Ekrem ona Akik vadisinde sakladığı develeri sorunca sadece kendisinin bildiği bu olayı ona Allah'ın bildirdiğini düşünerek hemen müslüman oldu; oğlu Abdullah ile Benî Mustalik kabilesinin diğer mensupları da İslâmiyet'i kabul ettiler. Hâris'in müslüman olmasına vesile olan hadise bazı kaynaklarda oğlu Abdullah hakkında nakledilmekteyse de Abdullah'ın esirler arasında bulunduğu bildirilmesi bu rivayetin doğruluk ihtimalini azaltmaktadır (İbn Hacer, II, 291).

Hâris b. Ebû Dirâr'ın hayatının son yıllarında Küfe'de oturduğu ve rivayet ettiği hadislerin Kûfeliler'ce bilindiği kaydedilmektedir. Ayrıca Hucurât süresinin 6. âyetinin nüzûlüne sebep olan hadise de onunla ilgilidir. Hâris, Resûlullah'ın huzurunda İslâmiyet'i kabul etmiş, kabilesinin müslüman fertlerinden zekât toplayıp Resûl-i Ekrem'in göndereceği bir memura teslim etmek üzere sözleşmişlerdi. Hz. Peygamber, zekâtı teslim almak üzere Velîd b. Ukbe'yi görevlendirmişse de Velîd kendisine kötülük yapacakları korkusu ile yarı yoldan geri dönmüş, Resûlullah'a da Hâris'in zekâtı vermediğini, üstelik kendisini öldürmek istediğini söylemiştir. Bunun üzerine Hâris'in kabilesine bir askerî birlik gönderilmiştir. Öte yandan zekâtı teslim alacak kişi gelmediğinden Allah ve Resul'nün kendisine gücendiğini düşünerek endişeye kapılan ve kabilesinin ileri gelenlerinden bir grupla Medine'ye hareket eden Hâris, kendisini yakalamaya gelen birlikle Medine civarında karşılaşmış, Hz. Peygamber'in huzuruna gelerek olup biteni anlatmış, bu sebeple, "Eğer bir fâsik size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın" (el-Hucurât 49/6) meâlindeki âyet nâzil olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 279; Vâkıdî, *el-Megâzi*, I, 404-406; İbn Hişâm, *es-Sire*, Beyrut 1391/1971, I, 14; IV, 295; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, II, 63, 64; VIII, 116-118; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 77; V, 30; İbn Hibbân, *es-Sikât*, I, 263; III, 66, 76; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 299; II, 282-283; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 399-400; III, 205; İbn Hacer, *el-İşâbe*, I, 281; II, 291.

MEHMET ALİ SÖNMEZ

HÂRİS b. EBÜ ÜSÂME

(الحارث بن أبي أسامة)

Ebû Muhammed el-Hâris b. Muhammed b.
Dâhîr (Ebî Üsâme) et-Temîmî
(ö. 282/895)

Hadis hâfızı ve tarihçi.

Şewal 186'da (Ekim 802) muhtemelen Bağdat'ta doğdu. Küçük yaşta ilim tahsiline başladı. Bağdat'ta yetişmekle beraber tahsil amacıyla Mekke, Medine ve Basra gibi ilim merkezlerini dolaştı. Yezîd b. Hârûn, Abdullah b. Zübeyr el-Humeydî, Ali b. Ca'd, Ali b. Medîni ve Ebû Hayseme Zühayr b. Harb gibi âlimlerden hadis öğrendi. Kendisinden de İbn Ebû'd-Dünyâ, İbrâhim el-Harbî, Muhammed b. Cerîr et-Taberî, Ebû Amr İbnü's-Semmak ve Ebû Bekir el-Mukrî gibi isimler hadis rivayet ettiler.

Hadis otoriteleri tarafından sika kabul edilen Hâris, aşırı fakirliği sebebiyle rivayet karşılığında ücret alması yüzünden bazı muhaddisler tarafından tenkit edildi. En küçüğü altmış yaşında altı kızı bulunduğunu, onlara kendisi gibi fakirler tâlip olduğu için hiçbirini evlendirmediyi, öldüğü zaman kefensiz kalacağı korkusuyla otuz yıldan beri kefenini hazır beklettiğini söyledi. Uzun bir ömür sürdükten sonra 282 (895) yılında ölmüş olup bu tarih 279 (892) olarak da zikredilmiştir.

Eserleri. 1. *et-Târîh*. Kaynaklarda *Kitâbü'l-Hulefâ* (Cehşiyârî, s. 136; İbn Abdülber, I, 358;) ve *Ahbabü'l-hulefâ* (Cehşiyârî, s. 241) adlarıyla da anılan peygamberler tarihine ait eserde ayrıca sahâbe, Emevîler ve Abbâsiler dönemlerinin siyasî ve kültürel açıdan incelendiği anlaşılmaktadır. 2. *el-Müsned*. Eserin çok az bir kısmı günümüze ulaşmıştır (Dârü'l-kütübü'z-Zâhiriyye, Mecmua, nr. 55/2, 101/16). İlk hadis kitaplarından biri olduğu için önem taşıyan eserdeki 1500 zevâid, büyük ölçüde Heysemî'nin *Buğyetü'l-bâhiş 'an zevâ'idü Müsnedi'l-Hâriş* (nşr. Hüseyin Ahmed Sâlih el-Bâ-